

GYVIEJI ARCHYVAI

Apie Joną Jurašą, jo spektaklius ir Merkinės piliakalnį

Merkinėje, Dzūkijos nacionalinio parko direktijos lankytojų centro galerijoje „Šalcinis“, atidaryta Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus parengta paroda „Jonas Jurašas. Būties kaina“: keliaujanti ekspozicija pristato Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato, legendinio teatro režisieriaus Jono Jurašo gyvenimą, menininko kūrybą Lietuvoje ir užsienyje, įprasmina Jurašų šeimos ryšius su Merkine, jos žmonėmis ir... dovanoja netikėtų atradimų

Parodos atidarymas, į kurį gausiai susirinko Merkinės bendruomenės žmonės, atskubėjo svečiai iš Kauno, Vilniaus ir net tolimosios Amerikos, visai nepanašėjo į tradicinį parodų atidarymą. Tai buvo šventė, pagarba sudėtingo likimo, nepalau-

žiamos dvasios kūrėjui ir begalinis pasididžiavimas, kad būtent Merkinę teatro režisierius Jonas Jurašas ir rašytoja, dramaturgė, vertėja Aušra Marija Sluckaitė-Jurašienė vadina įstabiausia pasaulio vieta. Gyvendamas čia, Merkinės piliakalnio

papėdėje, pasak režisieriaus, jis atsiveria nuo visų problemų, čia, žiūrint į Nemuno ir Merkio santaką, išstipsta visos negandos, čia apima labai didelis džiaugsmas ir dvasios ramybė, kurios niekur kitur šiandien nerasi...

Šiuos režisieriaus žodžius

Kalba Dzūkijos nacionalinio parko direktorius E. Gudelevičius

Ekspoziciją parengė LTMKM darbuotojai (iš kairės): Paulius Steponavičius, parodos kuratorė Liucija Armonaitė, Vytenis Lukšys

Visuomenės veikėja, aktyvi lietuviybės idėjų skleidėja JAV Elena Bradūnaitė-Aglinskienė

Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus direktorė Nideta Jarockienė

priminė Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus direktorė Nideta Jarockienė. Ir jau nekilo klausimų, kodėl paroda „Jonas Jurašas. Būties kaina“, pusę metų eksponuota didžiulėje Nacionalinio Kauno dramos teatro fojė, atvyko į kamerinę „Šalcinio“ salę. Atvyko ir... išplėtė galerijos erdves!

Ekspozicija netikėtai prasideda ties pirmuoju laiptinės žingsniu: citatos iš J. Jurašo prisiminimų ir archyvinės vaizdo medžiagos, studijų metų fotografijos nulydi žiūrovą į antrąjį aukštą, kur didingai suspindi pagrindiniai parodos eksponatai. Tai manekenas su dailininkės Janinos Malinauskaitės sukurtais Barboros Radvilaitės karūnavimo apdarais, skirtais 1972 m. Kauno dramos teatre Jurašo pastatytoje Juozo Grušo dramoje „Barbora Radvilaitė“.

Šį išpūdingą rūbą vilkėjo legendinė aktorė Rūta Staliūnaitė, vaidinusi Žygimanto Augusto (akt. Kęstutis Genys) mylimąją Barbarą. Šalia dar vienas unikalus šio spektaklio eksponatas – dailininkės J. Malinauskaitės, teatro dekoracijų cecho darbuotojų Eglės Šniraitės-Kybartienės, Nijolės Makarevičienės, Vlado Vyšniausko pagaminta Vilniaus Aušros Vartų Dievo Motinos paveikslas (XVII a.) kopija. Būtent šis paveikslas baisingai išgąsdino ir užrūstino sovietinio režimo funkcionierius, jie įsakė spektaklio finale atsakyti Aušros Vartų paveikslui, aktolei liepta scenoje nesakyti žodžių „Lietuva“, „Tėvynė“. Režisierius, protestuodamas prieš nuolat jo spektaklius darsiusią cenzūrą, parašė atvirą laišką LTSR kultūros ministrui. Tai buvo pirmas toks protesto laiškas sovietinio režimo metais Lietuvoje. J. Jurašas, išdrįsęs pasipriešinti sovietinei sistemai, buvo pašalintas iš Kauno dramos teatro vyriausiojo režisieriaus pareigų be teisės dirbti teatre, 1974 m. jį kartu su šeima KGB išprašė iš Tėvynės.

Šiandien šie eksponatai, daug metų saugoti ir slėpti nuo pašalinių akių, vėl įgauna

didžiulę prasmę. Dar tik rengiant parodą prie paveikslas susispietė būrys į Dzūkijos nacionalinio parko informacinio centro ekspoziciją atvykusių Trečiojo amžiaus universiteto klausytojų iš Vilkaviškio, o Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direktorius Eimutis Gudelevičius prisipažino, kad jį taip susidomino paroda, jog jis, smalsumo užvaldytas, dalį ekspozicijos apžiūrėjo parodos atidarymo išvakarėse...

Lietuvoje ir užsienyje J. Jurašas sukūrė per 50 spektaklių. Apie pastatymus, kūrybinius režisieriaus ieškojimus, malonias ir sudėtingas akimirkas byloja iš telefonų skambantys J. Jurašo, A. M. Sluckaitės-Jurašienės prisiminimai; juos įrašė Nacionalinio Kauno dramos teatro aktoriai. Įdomu stebėti ir scenas iš spektaklių, nenutrūkstamai judančias TV ekranuose. O kur dar fotografijos, plakatai, papildantys J. Jurašo kūrybos panoramą. Prie vieno – savadarbio, ranka piešto 1968 metų plakato spektakliui „Moljeras“ pagal M. Bulgakovo to paties pavadinimo pjesę, ilgam stabtelėjo dailininkė Dovilė Tomkutė. Ir pasakė, kad pažino... Tomkaus braižą, kad tai – jos tėvo aktoriaus Vytauto Tomkaus, mėgusio piešti ir fotografuoti, darbas. Netikėta žinia, įgalinanti identifikuoti unikalią raritetą. Dailininkė, specialiai iš Vilniaus atvykusi į parodos atidarymą, pasidalijo vaikystės prisiminimais, kai jos tėvai aktoriai Vytautas Tomkus ir Lilija Mulevičiūtė-Tomkienė dirbo Kauno valstybiniame dramos teatre, kai vadovauti teatrui buvo paskirtas J. Jurašas.

Netikėtai į parodos atidarymą atvyko ir etnologė, visuomenės veikėja, aktyvi lietuviybės idėjų skleidėja JAV, Elena Bradūnaitė-Aglinskienė, poeto Kazio Bradūno duktė. E. Bradūnaitė-Aglinskienė papasakojo apie pirmuosius Jurašų metus JAV, apie Amerikos lietuvių viltis įtraukti J. Jurašą į tautinių dramų būrelių veiklą, apie didžiulį režisieriaus kūrybinius iššūkius, pasišventimą teatrui,

tarptautinį pripažinimą.

O Nacionalinio Kauno dramos teatro generalinis direktorius, aktorius Egidijus Stancikas į parodos atidarymą rengėsi visą savaitę nuo dienos, kai teatre buvo nukabinta paroda „Jonas Jurašas. Būties kaina“. Prisipažino, kad buvo sunku atsiveikinti su paroda, kad rūpi pažiūrėti, kaip ekspozicija „suskamba“ Merkinėje. Teatro vadovas vaidino visuose J. Jurašo spektakliuose, pastatytuose Kaune po Nepriklausomybės atkūrimo, išskyrė ypatingą režisieriaus pasišventimą teatrui. E. Stancikas akcentavo, kad J. Jurašas per savo meną paskleidė Kovo 11-osios idėją, kad su J. Jurašu prasidėjo didieji dalykai – kartos drąsa oponuoti sistemai, išsikelti tuo metu gal ir labai slapta, dar tarsi nepasiekiamą laisvės tikslą. E. Stancikas įsitikinęs, kad tokie šaukliai kaip J. Juras gimsta tik istoriniais momentais.

Parodos atidaryme skambėjo ir J. Jurašo mėgstamos liaudies dainos. Dainavo režisieriaus bičiulių kolektyvo „Kukumbalis“ jaunieji dainininkai ir net... Lietuvos operos ir baletų teatro tenoras, aktorius Mindaugas Jankauskas, vaidinantis Nacionaliniame Kauno dramos teatre J. Jurašo spektaklyje „Balta drobulė“, sukurtame pagal Antano Škėmos romaną.

Paroda Merkinėje atidaryta Jurašų, gimusių birželį, sukakčių išvakarėse. Ir, kaip paaiškėjo, – tą dieną, kai prieš 25-erius metus menininkai apsigyveno šalia Merkinės piliakalnio, prie Nemuno ir Merkio santakos...

Birželio 15 d., trečiadienį, 14 val. Dzūkijos nacionalinio parko direktijos Merkinės lankytojų centro galerijoje „Šalcinis“ (Vilniaus g. 3) vyks nemokama ekskursija po parodą „Jonas Jurašas. būties kaina“. Ekskursijos trukmė – viena valanda.

Registracija: el.p.: merki-ne@dzukijosparkas.lt arba tel.: 8 672 46 275.

MŪSŲ INF.
Brolių Černiauskų nuotr.